

V. M. BECHTĚREV A ZÁKLADY PSYCHOLOGIE ZDRAVÍ

Simona KORYČÁNKOVÁ

Abstrakt: Článek pojednává o ruském psychologovi a lékaři V. M. Bechtěrevovi, který se významnou měrou zasloužil o formování základů a upevnění návyků hygieny a psychologie zdraví v carském Rusku a na počátku tzv. sovětského období. Bechtěrev se zabýval nejen studiem mozku a jeho topografie, ale významné byly také výzkumy v oblasti sociální psychologie a hygieny a zdraví dětí i dospělé populace. Problematiku alkoholismu v Rusku se snažil vyřešit mimo jiné i léčbou pomocí hypnózy.

Klíčová slova: V. M. Bechtěrev, psychologie zdraví, dětská psychologie a hygiena, hypnóza

Oblast vědeckého zkoumání základů psychologie zdraví v Rusku se soustředí na konec 19. a počátek 20. století, kdy celková situace dospěla do období politických a společenských změn vyvolaných postupnými posuny v myšlení a pojmání světa. Soustředění pozornosti na životní úroveň, hygienu a základní lékařskou péči představovalo důležitý krok Ruska směrem k evropským standardům. Důležitou roli v modernizaci sehrál bezesporu vědec, psychiatr a lékař, jeden ze zakladatelů ruské experimentální psychologie - V. M. Bechtěrev¹ (20.1.1857 – 24.12.1927). Narodil se v městečku Sorali ve Vjatské gubernii (Tatarská autonomní republika) v rodině drobného úředníka, který však brzy zemřel, a budoucího psychologa vychovával a učil starší bratr Nikolaj. Výuku na gymnáziu zahájil hned druhým ročníkem (1867). Ve své autobiografii uvedl, že v té době zřejmě neexistovala žádná kniha o přírodovědě, která by neprošla jeho rukama. Podotkl také, že v té době velmi moderní knihu Darwina četl několikrát a důsledně ji prostudoval.² Se stejným zájmem četl také např. práce V. Wundta a jiných psychologů. V 16 letech (1873) nastoupil Bechtěrev na Peterburgskou Lékařskou a chirurgickou akademii³ a dostal se tak do centra nejen společensko-politického, ale také vědeckého života v Rusku na konci 19. století. Ve čtvrtém ročníku akademie si Bechtěrev definitivně vybral vědecké profesní zaměření – nervová a psychická onemocnění. Sám později vysvětloval svoji volbu přímou souvztažností se společenským

¹ Viz Přílohy s.10

² BECHTĚREV, V. M. *Autobiografija*. Moskva: Ogoňok, č. 316, 51 s., 1928. (Vychází posmrtně). Dostupné z http://ap.sibtechcenter.ru/ap_person.tal?identifier=ABekhterVladV2005111563480700 [on-line 08-11-28]

³ Brzy přejmenovanou na Vojenskou lékařskou akademii.

a sociálním tématem a zároveň možností zodpovězení důležitých filozofických otázek poznání jedince a osobnosti.

Jednou z hlavních osobností, která sehrála důležitou roli v utváření názorů mladého vědce, se stal I. P. Meržejevskij, vedoucí katedry a kliniky psychických a nervových onemocnění akademie, známý ruský vědec a psychiatr. S jeho jménem bylo spojeno vytvoření klinického patopsychologického směru ve vývoji ruské psychiatrie a zároveň možnost zkoumání patologických a anatomických změn nervových tkání.⁴ Velký vliv na utváření názorů Bechtěreva měl také významný ruský lékař S. P. Botkin, autor teorie tzv. „nervismu“, tj. zdůrazněné role centrálního nervového systému v životaschopnosti celého organismu a jeho jednotlivých funkcí. Bechtěrev v roce 1877⁵ nastoupil jako dobrovolník do vojensko-sanitárního oddílu, kde pod vedením prof. Bergmana ošetřoval zraněné a prošel tak svojí první lékařskou praxí.

V roce 1878 ukončil Bechtěrev s vynikajícími výsledky akademii a získal titul vojenského lékaře. Vzhledem ke studijním výsledkům a praktickým zkušenostem, dostal místo na akademii a pod vedením Meržejevského se začal připravovat k získání titulu profesora. V roce 1881 obhájil disertaci⁶ a získal titul doktora medicíny. Sledování teploty u asi 60 pacientů, kteří onemocněli různými psychickými poruchami, ukázalo závislost teploty těla a činnosti mozku při různých typech patopsychologie. Důležitou roli také hrálo stádium vývoje nemoci. Nejdůležitější pro další studium a vědecké bádání byl závěr práce, ve kterém Bechtěrev dokázal, že psychické jevy lze dokumentovat určitými objektivními ukazateli. Tyto teoretické, experimentální a praktické výsledky se staly základem jeho další práce v oblasti neurologie.

V roce 1883 se Bechtěrev stal členem Italské psychologické společnosti a v roce 1884 byl vyslán na dva roky do zahraničí na stáž. Působil v Lipsku a v Paříži a setkal se např. s V. Wundtem, J. M. Charcotem, od kterého se naučil sugesci a hypnózu, které dále rozvíjel a aplikoval v praxi. Na jaře 1885 odjel Bechtěrev do Mnichova a seznámil se s klinikou a laboratoří známého německého psychoneurologa Bernharda von Gudden, který tragicky zahynul hned následujícího roku. Po návratu do Ruska byl ministrem národního vzdělávání⁷ jmenován profesorem a vedoucím katedry psychiatrie Kazaňské univerzity. Zde následně založil Společnost neuropatologů a psychiatrů a začal vydávat časopis *Neurologický věstník*⁸, ve kterém publikoval řadu svých prací z neuropatologie a anatomie nervového systému.

V roce 1893 dostal Bechtěrev pozvání do Peterburské vojenské lékařské akademie a byl požádán, aby zde vedl katedru psychických a nervových onemocnění. Po přestěhování do Peterburgu začal budovat první v Rusku neurochirurgickou kliniku. V laboratořích kliniky spolu se svými spolupracovníky prováděl Bechtěrev výzkumy fyziologie nervového systému a napsal jedno ze svých nejdůležitějších děl *Osnovy učení o funkcijach mozga*.

⁴ BECHTĚREV, V. M. *Problemy razvitija i vospitanija čeloveka*. In Izbrannyje psihologičeskije trudy. Moskva: Institut praktičeskoj psihologii, 1997. ISBN 5-89395-042-9. S. 7.

⁵ Období tzv. Krymské války (1853-1856), původně mezi Ruskem a Osmanskou říší, později se také připojila Francie a Velké Británie.

⁶ *Opyt kliničeskogo issledovanija temperatury těla pri někotorych formach duševnyh zabolevanij*

⁷ V červenci 1885, ministr narodnogo prosvěščeniija

⁸ Obščestvo nevropatologov i psihiatrov, *Nevrologičeskij věstník* (v redakci Bechtěreva vycházel až do roku 1918)

V letech 1907-1910 publikoval psycholog tři díly monografie *Objektivnaja psihologija*⁹, ve kterých tvrdí, že psychické procesy jsou doprovázeny reflexními pohybovými a vegetativními reakcemi, které lze zkoumat a popsat.

Zajímavou kapitolou v lékařské a psychiatrické praxi Bechtěreva bylo také jeho setkání s G. Rasputinem.¹⁰ Jako lékař carské rodiny¹¹ se s ním Bechtěrev vídal poměrně často. Rasputin podstatně ovlivňoval nejen život cara Mikuláše a jeho ženy, ale také celého Ruska. Bechtěrev se v peterburských novinách¹² vyjádřil o nesporné schopnosti Rasputina hypnotizovat lidi kolem sebe, a zvláště ženy. Hovoří o zvláštním druhu hypnózy, tzv. „pohlavní hypnóze“, kterou Rasputin dokonale ovládal a využíval ji k získání a udržení svého vlivu u carského dvora. Bechtěrev Rasputina nazývá „starcem“, což je výraz používaný v pravoslavném Rusku pro duchovní rádce žijící v klášteře nebo osamoceně v hlubokých lesích nebo horách. Případ Rasputina nepochybně sloužil Bechtěrevovi jako potvrzení jeho vědeckých teorií o míře sugestibility a hybnability jedince a skupiny (carského dvora). Těchto výzkumů, skupinových terapií a hypnózy využíval Bechtěrev při léčení alkoholismu a závislosti na návykových látkách všeho druhu. Dle jeho názoru právě při skupinovém léčení může být dosaženo pozoruhodných výsledků. Pro Bechtěreva má sugesce a hypnóza nezastupitelné místo v klinické praxi.

V roce 1908 založil Bechtěrev první Psychoneurologický ústav v Sankt-Peterburgu a stal se jeho ředitelem. Po revoluci 1918 se obrátil na Sovět národních komisařů s prosbou o založení Institutu na výzkum mozku a psychické činnosti¹³, který poté vedl až do své smrti.

Smrt významného vědce je obestřena tajemstvím. Na konci roku 1927 se Bechtěrev zúčastnil 1. Všeruského sjezdu neuropatologů a psychiatrů a 1. Všeruského sjezdu na téma výchovy a výuky dětí. 22. 12. byl zvolen čestným předsedou a ve stejný den se konalo jeho poslední veřejné vystoupení o skupinovém léčení sugescí v hypnóze nemocných alkoholiků a pacientů s různými druhy neuróz. Na sjezd ovšem přišel později, jelikož byl pozván do Kremle, aby tam vyšetřil J. V. Stalina.¹⁴ Podle některých svědků další večer po jednání sjezdu a prohlídce moskevských laboratoří svého bývalého žáka Iljina navštívil večerní představení Velkého divadla. Po občerstvení se Bechtěrevovi udělalo nevolno. 24. 12. 1927 ve 23 hod. 40 min. moskevského času byla konstatována smrt. Zcela proti zvyklostem byl z těla vyjmut mozek a tělo bylo bez provedení pitvy spáleno. I když po sobě Bechtěrev zanechal vlastní školu a stovky žáků, nikdo z nich nebyl schopen pokračovat v jeho započatém díle a institut se rozpadl na řadu ústavů. V současné době existuje Sankt-Peterburský vědeckovýzkumný psychoneurologický institut V. M. Bechtěreva¹⁵, který je považován za psychiatrické, neurologické, narkologické, psychoterapeutické

⁹ BECHTĚREV, V. M. *Objektivnaja psihologija* (1907-1910). Moskva : Nauka, 1991. 440 s. ISBN 5-02-013392-2. Dostupné z <http://gamecollect.ru/knigi/psihologija/behterev-v.m.-%22ob%252sektivnaja-psihologija%22.html> [on-line 08-12-01]

¹⁰ Grigorij Rasputin (1864?-1916).

¹¹ Carevna Alexandra Fjodorovna trpěla nervovými záchvaty a zřejmě i lehkou formou epilepsie; carevič Alexej měl hemofilii.

¹² Petrogradskaja gazeta. 21. března 1917. <http://www.anomaly.ru/article/3919/290> [on-line 2008-12-07]

¹³ Institut po izučeníju mozga i psichičeskoj dejatelnosti, pozdější Gosudarstvennyj reflektologičeskij institut po izučeníju mozga im.V.M.Bechtěreva

¹⁴ Dříve byl také lékařem V. I. Lenina. U Stalina podle neoficiálních zpráv diagnostikoval těžkou paranoiou.

¹⁵ Sankt-Peterburskij naučno-issledovatel'skij psichonevrologičeskij institut im. V. M. Bechtěreva, Bechtěreva ul.3, 193019, Sankt-Peterburg.

ké a klinické pracoviště na světové úrovni s rozvinutou sítí výzkumu, výuky i léčby pacientů.¹⁶

Je s podivem, jak málo Bechtěrevových děl bylo přeloženo do češtiny. České knihovny nabízejí jen zlomek zdrojů pro studium osobnosti a díla tohoto ruského psychologa.¹⁷ Zajímavé bylo zjištění, že ruskojazyčný Internet nabízí nepřehledné množství odkazů na Bechtěreva a on-line jsou dostupné mnohé z jeho vědeckých přednášek i monografií s přesnou datací a odkazy na místo a čas napsání nebo přednesení. Snad se tímto ruská vědecká i veřejná obec snaží splatit dluh „svému vědci“, který od třicátých až do devadesátých let nebyl vydáván a jeho dílo tak dlouho nemohlo být zařazeno do evropského a světového kontextu.

Základními postuláty vědeckých východisek, která určují také metodologické přístupy Bechtěreva, jsou např. antropologická orientace a chápání člověka jako celostní ontologické jednotky bytí, jako biologického a sociálního jedince, existujícího v neoddělitelné souvztažnosti s okolním světem – přírodou i vesmírem. Člověk je v jeho pojetí představitel určitého biologického druhu, nesoucího v sobě nervové a psychické struktury.

Práce, která se týká výzkumu stavby mozku, byla první svého druhu v Rusku. Bechtěreva zajímal především centrální nervový systém, složení bílé hmoty prodloužené míchy a vláken šedé hmoty. Na základě provedených experimentů se mu podařilo najít fyziologický význam jednotlivých částí nervového systému (očních nervů, sluchového nervu, čtverohrbolí ad.)

Jedním ze základních směrů neurologického výzkumu byla problematika lokalizace, tj. jednak tzv. topografie mozku, jednak analýza jeho funkční lokalizace. Je třeba poznamenat, že v době provádění těchto výzkumů šlo prakticky o ojedinělou záležitost, takže nebylo možné se opírat o předešlé výzkumy v této oblasti. Vědecké výsledky, kterých bylo dosaženo, byly tedy v té době novátorské a v jistém smyslu převratné. Bechtěrevem byly vytvořeny schematické modely struktury mozku a napsána řada děl, např. *Provodjaščije puti golovnogo i spinnogo mozga*. Bechtěrevem byl definován strukturálně funkční přístup, který byl založen na spojení struktury mozku a jeho odpovídající funkci.

Po ukončení práce na 7 dílech monografie o mozku se Bechtěrev více věnoval problémům psychologie. Uznával právo na existenci dvou základních směrů psychologie – subjektivní, jejíž hlavní metodou je introspekce, a objektivní, za jejíhož představitel se sám považoval. Objektivně zkoumané bylo dle jeho názoru chování a vnější projevy fyziologické aktivity nervové soustavy.¹⁸ Zkoumání na poli psychologie se později stává součástí tzv. reflexologie¹⁹, která chápe člověka jako biologickou a sociální osobnost, která může být pojmána a analyzována na základě reakcí na vnější podráždění.

Bechtěrev položil jako první v ruské psychologii základy sociální psychologie. Věnoval se nejen formulování hlavních postulátů, ale také terapeutické práci ve skupině

¹⁶ Viz např. <http://hpsy.ru/edu/trainings/x357.htm> [on-line 08-12-01].

¹⁷ Viz např. katalogy knihoven: Národní knihovna ČR <http://sigma.nkp.cz/F/SEC4LAHY59JTKULH4H1T-C77UKABJEG28PA7R9NPI6YX8Y4XJ54-30629?func=short-jump&jump=000001>; MZK http://aleph.mzk.cz/F/1N24MPT58GDHECUXDRE6YQTH1K1QDEX2M89QR2KP6LA47G9FJ4-58473?func=find-b&request=Bechtere&find_code=WRD&adjacent=N&local_base=MZK01&filter_code_1=WLN&filter_request_1=&filter_code_2=WYR&filter_request_2=&filter_code_3=WYR&filter_request_3=&filter_code_4=WFT&filter_request_4=&x=0&y=0 [on-line 08-12-01]

¹⁸ BECHTĚREV, V. M. *Objektivnaja psihologija* (1907-1910). Moskva: Nauka, 1991. 440 s. ISBN 5-02-013392-2. Dostupné z <http://gamecollect.ru/knigi/psihologija/behterev-v.m.-%22ob%252sektivnaja-psihologija%22.html> [on-line 08-12-01]

¹⁹ *Obščije osnovanija refleksologii* (1918), *Obščije osnovy refleksologii čeloveka* (1923).

a snažil se objevit zákonitosti komunikace a spolupráce osob v různých variantách společenského zařazení. Zajímalo ho nejen fungování skupiny jako celku, ale také chování a reakce jednotlivce.

Podstatnou složkou výzkumů a vědeckého směřování Bechtěreva představuje péče o zdraví dětí od jejich narození až do dospělého věku. Každá fáze vývoje dítěte je tak Bechtěrevem popsána a charakterizována nejen z hlediska fyzického a psychického vývoje, ale je zároveň doplněna údaji o potřebných úkonech spojených s hygienou, zdravým životním stylem a esteticko-kulturním rozvojem, které mohou dát předpoklady pro kvalitní vývoj osobnosti. Bechtěrev se v období raného dětského věku věnuje ve zvýšené míře propagaci péče o tělo, správnou a pravidelnou výživu a hlavně kvalitní spánek, který je podle vědce jednou z nejdůležitějších složek vývoje zdravé osobnosti. Právě tyto aspekty by se měly projevit ve výchově k rodičovství. Experimenty prováděl často na svých vlastních dětech a usoudil, že pokud bude dítě od prvních týdnů a měsíců života vedeno k čistotě, samo bude později čistotu dodržovat. Hovoří jak o potřebě výměny dětských plen, tak o nutnosti čištění zubů malým dětem tak, aby od 2 a půl let samy takovou ústní hygienu již vyžadovaly. V žádném případě Bechtěrev nedoporučuje bránit dítěti ve hře, naopak zdůrazňuje nutnost zařazovat prvky „dětské gymnastiky“, tj. jednoduchých pohybových aktivit zaměřených na skoky, rovnováhu, chůzi po látce atd. Při postupném zvyšování náročnosti těchto cviků je nutná účast rodiče či dospělého, který je schopen pomoci a poradit. Od 2 let věku dítěte doporučuje zařadit také fyzickou práci – např. práci s pilníkem, od 3 let věku práci s nůžkami a o něco málo později i práci s jehlou. Samozřejmou součástí života je stlaní postele, pomoc při úklidu, např. nádobí. Podle jeho názoru děti velmi rády pomáhají dospělým a nápodoba je hlavní metodou učení v tomto období vývoje dítěte. Fyzická práce a v létě zvláště na čerstvém vzduchu vytváří u dítěte pozitivní návyky pro jeho další zdravý vývoj.

Bechtěrev založil Pedagogický ústav sociální výchovy zdravých a postižených dětí v Dětském výzkumném institutu, kde se zaměřoval na psychiku dítěte a zavrhl metodu introspekce jako zcela nevyhovující pro zkoumání psychických obsahů dětské mysli.²⁰ Základní metodou pak byla analýza genetických předpokladů a pohybových reflexů dítěte, vývoje řeči, dětské kresby ad.

Bechtěrev pedagog věnoval zvýšenou pozornost estetické výchově dětí i dospělé populace. Využití hudby a výtvarného umění bylo pro Bechtěreva jednou ze základních složek výchovy. Ve svém článku *Značenijsje muziki v estetičeskom vospitanii rebjonka s pervych dnej jeho detstva*²¹ zdůrazňuje, že batole, ještě než začne mluvit, reaguje pozitivně a vstřícně na hudbu a zvláště na její rytmické prvky. Pro další pozitivní využití hudby radí sledovat reakci dítěte na vysoké a hluboké tóny. Dle jeho názoru, velmi vysoké a hluboké tóny působí nepříznivě na emocionální naladění jedince (sledované děti při pokusu začaly plakat), zatímco melodická hudba vyvolává pocit libosti. Bechtěrev dále poznamenává, že s věkem se tento princip mění a rytmická hudba, s výraznými změnami tónu a tembru hlasu začíná hrát významnou roli při podpoře povzbuzení organismu a pocitu nárůstu energie. Využití hudby ve výchově mentálně postižených dětí

²⁰ Např. *Objektivnoje issledovanie nĕrvno-psichičeskoj sfery v mladenčeskom vozrastĕ* (1908)

²¹ BECHTĚREV, V. M. *Značenijsje muziki v estetičeskom vospitanii rebjonka s pervych dnej jeho detstva* (1915). In *Problemy razvitijsja i vospitanija čeloveka. Izbrannyje psihologičeskoje trudy*. Moskva: Institut praktičeskoj psihologii, 1997. ISBN 5-89395-042-9. S.154-163.

podporuje jejich zájem o učení a mnozí z nich mohou, podle mínění Bechtěreva, dosahovat vynikajících výsledků ve zpěvu či hře na hudební nástroj. Pro pacienty byly organizovány kulturní akce, které měly nejen poučný, ale také léčebný a relaxační charakter. Hudba hraje podle Bechtěreva důležitější roli ve výchově ke zdravé osobnosti než např. výtvarné umění. Rozbor dětské kresby je dle jeho názoru stále ještě v počátcích a je třeba ho přivést na úroveň objektivního posouzení vyspělosti, charakteru a prožitků dítěte. Pro posouzení a vědeckou analýzu dětských kreseb používal obrázky vlastních dětí a srovnával je s obrázky dětí s různým mentálním postižením. K výsledkům takového zkoumání patří např. zjevné zjednodušení vnější formy s výrazným směřováním k symbolické abstrakci u postižených dětí.

Zajímavé byly názory Bechtěreva na učitele a jeho profesi v souvislosti se zdravým vývojem jedince. Bechtěrev tvrdil, že osobnost učitele má na žáka daleko větší vliv než rodiče. Vysvětloval to tím, že učitele žák vidí pouze v prostředí, kde se mohou projevit jeho dobré charakterové vlastnosti, zatímco u svých rodičů v domácnosti, při každodenním životě mohou děti poznat i špatné vlastnosti. Učitel tak má mnohem lepší možnost ovlivnit žáka a naučit ho jak učit, tak správnému jednání. Nezbytnou podmínkou procesu ovlivňování a sugescí²² (a tím i výuky) je nápodoba, zapamatování a opakování. Celý proces je však podstatně ovlivněn osobností učitele. Pokud je samotná metodika výuky postavena na autoritě a osobním příkladu pedagoga, pak je vyučovací proces pozitivní. Bechtěrev však varoval před zneužitím moci a autority učitele, kdy se z nápodoby stává stresující pocit strachu. Strach totiž brzdí jakoukoliv možnost učení a schopnost zapamatování.²³ Podstatou je správné vedení žáka, výuka pomocí zjišťovacích, správně kladených otázek, které podněcují zájem žáka a uspokojují jeho očekávání. Pokud však jeho očekávání nebudou uspokojena, dává tak učitel prostor pro autosugesci, která nemusí být vedena správným směrem. Žák by si měl osvojit také určitý kritický náhled na nově získávané informace a schopnost samostatné práce. Tím získá sebedůvěru, posílí vůli a pozitivní charakterové vlastnosti. Důležitá role učitele byla dána také společenskou prestiží tohoto povolání. Bechtěrev viděl v osobnosti učitele a kvalitně vedené výuce možnost sociální a emocionální nápravy společnosti.

Problematika výzkumu zdravého vývoje jedince se nesoustřeďovala jen na děti, ale také na dospělou populaci. Jeho asi nejznámějším zaměřením klinické praxe byla léčba alkoholismu a různých druhů závislostí. Bechtěrevova laboratoř používala řadu léčebných metod - hydroterapii, elektroterapii, fyzioterapii a pracovní terapii. Široce byl uplatňován také blahodárny vliv hudby na lidskou psychiku. Alkoholismus viděl Bechtěrev jako velké „zlo“ ve zdravém vývoji a utváření soudobé ruské společnosti, na jehož negativním vlivu se podílel nejen celkový stav Ruska, ale také velký finanční profit státu z prodeje alkoholu, což Bechtěrev velmi ostře kritizoval. „Ta země, která se rychleji osvobodí od „zla alkoholu“ bude mít největší šance být lepší než ostatní, díky obrození svých obyvatel.“²⁴ Bechtěrev viděl silné negativní působení alkoholu nejen

²² Děti jsou podle názoru Bechtěreva nadány velkou sugestibilitou

²³ BECHTĚREV, V. M. *Vnušenije i vospitanije* (1912). In *Problemy razvitija i vospitanija čeloveka*. Izbrannyje psihologičeskije trudy. Moskva: Institut praktičeskoj psihologii, 1997. ISBN 5-89395-042-9. S.325-327.

²⁴ BECHTĚREV, V. M. *Alkogolnaja politika ili alkalgolnoje ozdorovenije* (1912). In *Problemy razvitija i vospitanija čeloveka*. Izbrannyje psihologičeskije trudy. Moskva: Institut praktičeskoj psihologii, 1997. ISBN 5-89395-042-9. S.234.

v přítomnosti, ale i v budoucnosti prostřednictvím oslabeného organismu i vlivu otců a poškozené genetické výbavy. Plán na „alkoholové ozdravení“ byl Bechtěrevem přednesen na druhém sjezdu lékařů psychiatrů v Kyjevě. Rezoluce, kterou přednesl Bechtěrev, obsahovala dva hlavní body, podle nichž musejí být alkoholici léčeni jako nemocní a zaslужují si nejlepší péči a dostupnost moderních a adekvátních léčebných postupů. Proto je třeba vytvořit síť ambulancí, ve kterých budou pracovat vyškolení lékaři schopní používat hypnózu a jiné fyzioterapeutické postupy a vedle toho také stacionáře pro alkoholiky. Stát by potom měl udělat řadu reforem, zvýšit vzdělanost obyčejného obyvatelstva a zpřístupnit všem plody současné evropské kultury. Založení experimentální kliniky výzkumu alkoholismu v Peterburgu měl alespoň částečně napomoci vědeckému výzkumu léčení závislosti a k vyškolení kvalitního personálu ambulancí a stacionáře. Bechtěrev volil jako základní skupinovou terapii s využitím sugesce a hypnózy. Je známo, že institut Bechtěreva dosahoval v léčení závislosti hypnózou dobrých výsledků.²⁵

Bechtěrev byl nejen lékař a psycholog, ale i filozof a myslitel²⁶ a tím naplňoval společenské nálady své doby. Vždy ho zajímal vztah silného jedince a skupiny a s tím spojená otázka moci a podřízenosti. Sám pocházel z nuzných poměrů a netajil se tím, že se nikdy vnitřně nesmířil s chudobou a sociálním útlakem. Péče o zdraví prostých lidí, jejich vzdělání v oblasti zdraví, hygieny, stravování a prevence jim byly nejen vedeny z hlediska posledních vědeckých výzkumů, ale projevovala se v nich také snaha Bechtěreva o celkové zlepšení podmínek života v Rusku, a to jak v oblasti medicíny, tak i společenského a kulturního života.

Literatura

- BECHTĚREV, V. M. *Avtobiografija*. Moskva: Ogoňok, č. 316, 51 s., 1928. Dostupné z http://ap.sibtechcenter.ru/ap_person.tal?identifier=ABekhter-VladV2005111563480700 [on-line 08-11-28]
- BECHTĚREV, V. M. *Bessmertije čelovečeskoj ličnosti kak naučnaja problema*. 1918. Dostupné z http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/Behter/_Bessmert.php [on-line 08-12-06]
- BECHTĚREV, V. M. Čto takoje vnušenije? (1898) In *Problemy razvitiija i vospitanija čeloveka. Izbrannyje psihologičeskije trudy*. Moskva: Institut praktičeskoj psihologii, 1997. S.288-306. ISBN 5-89395-042-9. S. 305-306.
- BECHTĚREV, V.M. *Objektivnaja psihologija (1907-1910)*. Moskva: Nauka, 1991. 440 s. ISBN 5-02-013392-2. Dostupné z <http://gamecollect.ru/knigi/pshihologija/behterev-v.m.-%22ob%2525ektivnaja-pshihologija%22.html> [on-line 08-12-01]
- BECHTĚREV, V. M. Rol vnušenija v obščestvennoj žizni (1898). In *Problemy razvitiija i vospitanija čeloveka. Izbrannyje psihologičeskije trudy*. Moskva: Institut praktičeskoj psihologii, 1997. S.334-411. ISBN 5-89395-042-9.

²⁵ Viz příloha. Foto dostupné z: <http://www.photoarchive.spb.ru:9090/www/showChildObjects.do?object=2000589970> [on-line 09-3-08]

²⁶ Bechtěrev psal také práce, které bychom v dnešní době mohli nazvat filozofickými, či polemickými. Ve svém článku *Bessmertije čelovečeskoj ličnosti kak naučnaja problema* polemizuje mimo jiné s ruským filozofem a básníkem V. S. Solovjovem o smrtelnosti člověka a jejím pojetí v křesťanském, filozofickém a vědeckém smyslu.

BECHTĚREV, V. M. Vnušeníje i vospitanije (1912). In *Problemy razvitija i vospitanija čeloveka. Izbrannyje psichologičeskije trudy*. Moskva Institut praktičeskoj psichologii, 1997. S.307-333. ISBN 5-89395-042-9.

HARTL, P. – HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2004. 775 s. ISBN 80-7178-303-X.

KORYČÁNKOVÁ, S. *Gorněje i Dolněje v poezii V. S. Solovjova*. MU, Kraví Hora, Brno: 1998. 227 s. ISBN 80-210-1897-6.

Další internetové zdroje

<http://www.anomaly.ru/article/3919/290> [on-line 2008-12-07]

<http://hpsy.ru/edu/trainings/x357.htm> [on-line 08-12-01]

http://news.students.ru/2007/12/18/print:page,1,sekretnoe_oruzhie_bekhtereva.html [on-line 08-12-06]

<http://sigma.nkp.cz/F/SEC4LAHY59JTKULH4H1TC77UKABJEG28PA7R9NPI6Y-X8Y4XJ54-30629?func=short-jump&jump=000001> [on-line 08-12-01]

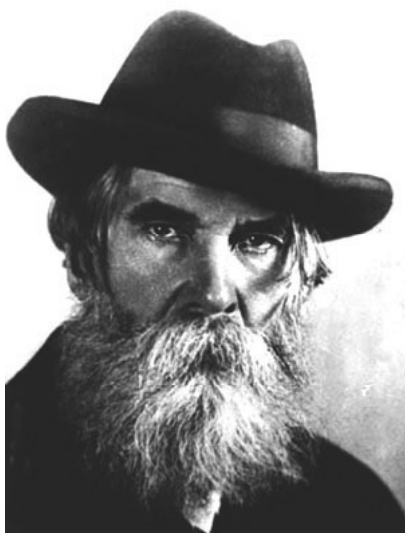
http://aleph.mzk.cz/F/1N24MPT58GDHECUXDRE6YQTH1K1QDEX2M89QR2-KP6LA47G9FJ4-58473?func=find-b&request=Bechtereve&find_code=WRD&adjacent=N&local_base=MZK01&filter_code_1=WLN&filter_request_1=&filter_code_2=WYR&filter_request_2=&filter_code_3=WYR&filter_request_3=&filter_code_4=WFT&filter_request_4=&x=0&y=0 [on-line 08-12-01]

<http://sohmet.ru/books/item/f00/s00/z0000001/st004.shtml> [on-line 08-11-28]

<http://www.voppsy.ru/issues/1985/856/856096.htm> [on-line 08-11-28]

<http://www.photoarchive.spb.ru:9090/www/showChildObjects.do?object=2000589970> [on-line 09-3-08]

Přílohy

V. M. Bechtěrev

V. M. Bechtěrev

Urna s popelem V. M. Bechtěreva a smuteční průvod, doprovázející urnu po nábřeží řeky Něvy

V. M. Bechtěrev při práci se zhypnotizovanými alkoholiky

V. M. BECHTEREW AND FUNDAMENTALS OF HEALTH PSYCHOLOGY

Abstract: The article deals with the Russian psychologist and doctor Bechtěrev V.M., who is one of the founders of the formation and consolidation of the foundations of hygiene habits and health psychology in imperial Russia and the beginning of the so-called Soviet period. Bechtěrev dealt not only with a study of the brain and its morphology, but also did a significant research in the field of social psychology, and hygiene and health of children and adults. He tried to solve the issue of alcoholism in Russia among others by the treatment of using hypnosis.

Key words: V.M. Bechtěrev, health psychology, child psychology and hygiene, hypnosis